

INHOUD

INLEIDING	5
GEBOUW EN LANDSCHAP	6
TRANSFORMATIE LANDELIJK ERFGOED EN ERVEN IN HET LANDSCHAP	
Paul Verhoeven, Happel Cornelisse Verhoeven Architecten Christophe Vandevoort, Ruimte Vlaanderen Ingrid van Herel, ervenconsulent Het Oversticht	
DORPSKERN	10
BEELDKWALITEIT EN PARTICIPATIE BIJ DORPSKERNVERNIEUWING	
Berno Strootman, Strootman Landschapsarchitecten Ward Verbakel, plusofficearchitects	
VERKAVELING	14
ONDERBEZETTE VERKAVELINGEN, TUINEN EN EIGENDOMSSTRUCTUREN	
Marijn van de Weijer, Arck, Universiteit Hasselt Bram Aerts, TRANS architectuur stedenbouw	
INDUSTRIESITE	18
HERONTWERP EN ONTWIKKELING VAN INDUSTRIËLE GEBOUWEN	
Bert Dirrix, diederendirrix architecten en Spoorbouwmeester in Nederland Marc Martens, procesbegeleider Turnova	
INTERIEUR	22
RECYCLAGE VAN INTERIEURS EN MATERIALEN	
Lionel Billiet, Rotor Jan Jongert, Superuse Studios	
DUURZAME TRANSFORMATIE	28
SLOT. GESPREKSAVOND DUURZAME TRANSFORMATIE MET ALLE SPREKERS	
COLOFON	34

INLEIDING

DUURZAME TRANSFORMATIE

*Tekst: Edith Wouters en Evelien Pieters, AR-TUR
Jet Groen, Kamp C*

Tijden veranderen. Onze wensen voor comfort, ideeën over wonen, de economische omstandigheden, de manieren waarop we ruimtes gebruiken en ons inzicht over een duurzame omgeving zijn in de loop van de jaren drastisch gewijzigd. Om Vlaanderen leefbaar te houden en niet alle open ruimte en materialen te verkwisten, zullen we slimmer moeten bouwen binnen de bestaande contouren van steden, wijken, dorpen en gebouwen.

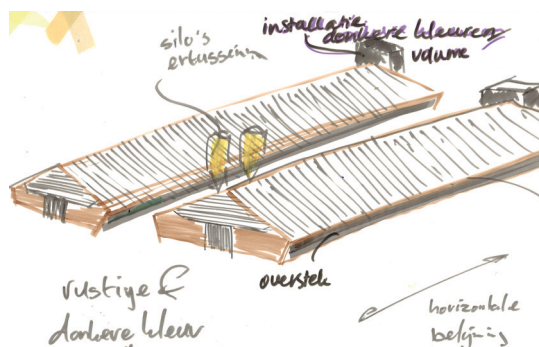
Hoe maken we de bestaande gebouwde omgeving geschikt voor de toekomst? Hoe kunnen de geschiedenis en de verhalen van een plek bijdragen aan een hogere kwaliteit? Hoe blazen we nieuw leven in bestaande structuren? En op welke manier geven we die veranderingsprocessen duurzaam vorm? Op deze vragen zochten AR-TUR en Kamp C antwoorden in de lezingenreeks in 2015. In zes avonden verkenden we duurzame transformaties op diverse schaalniveaus: gebouw en landschap, dorpskern, verkaveling, industriesite en interieur.

Tim Vekemans van RE-ST architecten begeleidde de reeks als gespreksleider. De lezingenreeks werd afgesloten met een debat, waarin de sprekers met elkaar in gesprek gingen over een visie voor de toekomst. In dit cahier leest u het verslag van de reeks. Kristien Vastenavondt schreef de korte verslagen van elke lezing en bracht verslag uit van de afsluitende debatavond.

<<

GEBOUW EN LANDSCHAP

Transformatie landelijk erfgoed en erven in het landschap

Schetsessie, Het Oversticht

De aarde voelt steeds meer de impact van menselijke keuzes, ons ruimtelijk gedrag bereikt zijn grenzen. Dat besef verplicht ons stil te staan bij enkele fundamentele vragen: hoe zien we onze gebouwde omgeving in de toekomst, hoe zorgen we voor een systeem dat 'volhoudbaar' is, op welke manier geven we veranderingsprocessen vorm?

In deze reeks gaan AR-TUR en Kamp C onder leiding van gespreksleider Tim Vekemans van RE-ST architecten op zoek naar een slimme attitude om vorm te geven aan die veranderingsprocessen. We onderzoeken dit op verschillende schaalniveaus: gebouw en landschap, dorpskern, verkaveling, industrijsite en interieur.

Tijdens de eerste lezingavond over 'Gebouw en Landschap' vertellen Christophe Vandervoort en Ingrid Van Herel over hun ontwerpexercities om met een ervenconsulent tot een kwaliteitsvolle ruimtelijke ontwikkeling van boerenerven te komen. Paul Verhoeven toont ontwerpen van zijn bureau Happel Cornelisse Verhoeven Architecten waarbij hun visie op een zorgvuldige inpassing in het landschap zichtbaar wordt.

CHRISTOPHE VANDEVOORT, RUIMTELIJK PLANNER BIJ RUIMTE VLAANDEREN

Christophe Vandervoort schetst het beleidskader waarbinnen de uitdagingen van het landelijk erfgoed zich situeren. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen dateert al van 1997 en hanteert 'duurzame ruimtelijke ontwikkeling' als uitgangshouding en stelt kwaliteitsvolle ruimtelijke ontwikkeling voorop als doel. Maar dit biedt in de praktijk weinig concrete houvast voor het definiëren van of het streven naar kwaliteit: bij het beoordelen van bouwvoorvragen of aanvragen voor functiewijzigingen hanteert men immers zeer generieke regels. Het omvormen van een voormalig

landbouwgebouw tot bijvoorbeeld bed & breakfast of manege is in principe overal in het agrarisch gebied toelaatbaar, maar de vraag of een dergelijke functie wel wenselijk of verantwoord is op die specifieke plaats, wordt nauwelijks nog gesteld. Er is bij het beoordelen van vergunningsaanvragen voor dergelijke functiewijzigingen weinig ruimte voor een dialoog over ruimtelijke kwaliteit of draagkracht.

Vlaanderen kampt ook met een historisch gegroeide, versnipperde bebouwing, onder meer in de vorm van in het gewestplan verankerde lintbebouwing tussen kernen. De impact van deze lintbebouwing dringt ver in het landschap door: de zogeheten 'vertuining' gaat veel verder dan wat eigenlijk als woongebied is ingekleurd en is feitelijk permanent. Hoewel gebruik van landbouwgebied voor tuinen of hobbylandbouw zachte ingrepen in het landschap lijken, heeft dit een invloed op de financiële waarde van de grond, waardoor dat een zo goed als onomkeerbare situatie is. In combinatie met de vrijstellingen in het vergunningenbeleid voor allerlei 'kleine' tuinconstructies en bijgebouwen leidt dat tot een sterke 'residentialisering' van het platteland.

Binnen de professionele landbouw zelf is bovendien een evolutie aan de gang op het vlak van schaal: terwijl het aantal landbouwbedrijven drastisch daalt (dagelijks stoppen er gemiddeld drie bedrijven met hun landbouwactiviteiten) worden de blijvers tegelijk groter. Uit onderzoek blijkt dat in de vrijgekomen gebouwen spontane ontwikkelingen en niet zone-eigen ondernemingen opduiken: aannemers, transportbedrijven, bedrijven voor tuinaanleg en carrosserie. Veel beleidsinitiatieven focussen zich op het stimuleren van een landschappelijke inpassing via erfbeplanting, aandacht voor materiaalgebruik en andere vormelijke aspecten, maar niet op de eigenlijke ontwikkeling.